GEREDE ÖRGÜ KESELERİ

Hatice SOMÇAĞ 1

ÖZ

Geçmişte günlük yaşamda kullanılan, içine bazı eşyaların konulduğu küçük torbalara "kese" denilmektedir. Kadınlar çoğunlukla mücevher, tarak ve ayna, erkekler ise daha çok; saat, tütün, mühür, para, altın vb. kişisel eşyalarını keselerin içinde saklamışlardır. Eski düğün geleneklerinde çeyiz bohçalarında keselerin önemli yer tuttuğu, damada gönderilen armağanlar içinde bezemelerle süslenmiş keselerin de bulunduğu bilinmektedir. Örgü ile yapılan keseler diğerlerinin içinde ayrı bir yere sahiptir. Tığ, şiş, mekik ve iğne gibi araçlarla örülen keseler; teknik, renk, motif ve kompozisyonları ile çeşitlilik göstermektedir. Günümüzde kullanım alanı azalarak, yerini cüzdan ve kutulara bırakan keseler, el sanatlarının önemli bir kısmını oluşturmakta olup özel koleksiyon ve müzelerde sergilenmektedir. Eski keselerin hala saklandığı, korunduğu yörelerimizden biri de Bolu'nun Gerede ilçesidir. Kuruluşu çok eskilere dayanan Gerede ilçesinde, örülerek yapılmış, geçmişin ince zevk ve sanat gücünü yansıtan keselere rastlamak mümkündür. Bu keselerin tanıtılıp, belgelendirilmesinin ilçenin kültür ve sanatına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla yapılan araştırmada; Gerede ilçesinde bulunan geleneksel değerlerimizden örgü keselerin incelenerek kullanım amacı, araç-gereç, renk, motif ve desen özelliklerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gerede, El Sanatları, Gelenek, Örücülük, Kese

[1] Öğretim Görevlisi. Ankara Üniversitesi. Beypazarı Meslek Yüksek Okulu. Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü. hsomcag(at)ankara.edu.tr

GEREDE KNITTED PURSES

ABSTRACT

In the past, small bags used in daily life to put some goods in are called "kese" (purse). Women mostly kept their belongings such as jewellry, comb and mirror while men put their belongings like watch, tobacco, seal, money, golden coins and so on in it. It is known that purses have a prominent place in the trousseau packs in the traditions of earlier wedding ceremonies and you could find decorated purses in the gifts sent to the groom. Purses produced by knitting have a peculiar place among others. Produced by crochet hook, needles and shuttles, purses have a great variety in terms of their techniques, colours, motives and compositions. Purse that became less popular in the current time leaving its place to wallets and boxes are a significant part of handicraft arts and are exhibited in private collections and museums. One of the regions where old purses are still preserved and protected is the town of Gerede in the city of Bolu. In the town of Gerede which has a very early establishment, it is likely to encounter the purses that were produced by knitting and reflect the delicate taste and power of art. With the introduction and documentation of these purses, it is believed that we would make a contribution to the culture and art of the town. In the current study that was carried out in this sense, the usage purpose of the knitted purses in Gerede which are among the traditional values, tools and instruments, motive and design features were investigated.

Keywords: Gerede, Handicraft Arts, Tradition, Knitting, Purse

GİRİŞ

Türk kültürü ve el sanatları içinde keseler; zengin konu, motif, desen, renk uyumu ve yapım teknikleri ve verdikleri mesaj ile önemli bir yere sahiptir. Arkeologların yaptıkları kazılarda Hun ve Göktürklere ait elde edilen buluntularda, deri kuşaklar üzerinde madenden yapılmış kemer plakaları ve kemer takılarının bulunduğu bilinmektedir.

Orta Asya toplumlarında kemerlere bağlanan kılıç, sadak ve yay kılıfları ile para, tütün ve çakmak (kav ve kıvılcım çıkaran taşlar) koymak için keseler kullanılmıştır. Osmanlı döneminde mali işlemler " akçe" ve "yük" (yüz bin akçe) olarak kese hesabı ile yürütülmüş, 1877 yılında ilk bütçe yasasında kese sisteminin kaldırılarak kuruş birimine geçilene kadar devam etmiştir (Soysaldı ve Kayadibi, 2008:431). Günlük yaşamda da içine konulan eşyaları korumak, süslemek, süslenmek üzere kullanılan keselere; atlas kese, örme kese, kırmızı kese, ak kese ve kara kese isimleriyle yazışmaların, senetlerin, belgelerin ve paraların konulduğu esnaf loncasının sandığında da rastlanmıştır (Ortaç, 2001: 21).

Ağzı büzmeli küçük torbalar olan keseler; kullanılacak eşyaya uygun boyutta daire, üçgen, kare, dikdörtgen biçimlerinde üretilmişlerdir. Para, saat, tütün, mühür gibi kişisel eşyaların içinde korunduğu keseler; iplik, deri, kumaş, boncuk gibi gereçlerden yapılmış, saat kesesi, para kesesi gibi, içlerine konulan eşyalar ile isimlendirilmişlerdir. Eski geleneklere göre damada hediye olarak çeyizler için para, saat ve mühürden oluşan üçlü takım veya tütün kesesi de eklenerek dörtlü takımlar halinde söz ve nişan bohçalarında yerini almıştır (Sarıoğlu ve Kayadibi, 2003: 16). Bunlara bazen ağızlık, tarak ve ayna keseleri de eklenmiş, kadınlar daha çok boncuklardan yapılmış olanları tercih etmişlerdir. Renk, biçim, kullanılan gereç ve motif yönünden sanat değeri taşıyan bazı örnekler günümüze kadar gelmiştir (Meydan Larousse, c.7, 1990:191).

Keseler kişisel eşyaların saklanması yanında verdikleri mesajlar ile de önem taşımaktadır. Örneğin su, İslam dini için kutsal sayılmakta olup, ibrik motifi su ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle ibrik motifli kese örülerek mutlaka çeyiz bohçasında bulundurulmuştur. Yine keselerde görülen kuş ve horoz figürleri haberci, anlamına gelmekte, dalda iki kuş ise mutlu bir yuva özlemini dile getirmekte, karşılıklı insan figürleri ise yakında evlenelim anlamına gelmektedir. Yılan figürü stilize edilerek sağlık anlamında olup "deli yılan" ismini almış ve kötülüklere karşı gücü temsil etmektedir. (Köylüoğlu, 1988: 61).

Özbel (1949) ve çeşitli kaynaklara göre, keseler kullanım yerine uygun olarak beş grupta sınıflandırılmıştır.

Kitap ve yazı araçlarının saklandığı keseler: İçlerine Kuran-ı Kerim, cüz gibi dini kitapların konularak duvara asıldığı keselerdir. Bazılarının içlerine yazmakta kullanılan divit ve hokkaların konulduğu bilinmektedir.

Mutfak malzemelerinin saklandığı keseler: Kaşık ile tuz ve diğer bakliyatı korumak için kullanılmış, dikdörtgen şeklinde ağzı büzmeli torbalardır.

Temizlik işlerinde kullanılan keseler: Hamam geleneği içerisinde yüz, sabun vb. keseleridir.

Savaş malzemelerinin saklandığı keseler: Barut, mermi, ok, yay vb. taşındığı keselerdir (Meydan Larousse, c.7, 1990:190–191; Özbel, 1949:4–9).

Giyim ile ilgili üstte taşınan keseler: İçinde gümüş veya altından madeni para, mühür, tütün, ağızlık, saat, çakmak, tarak vb. eşyaların taşındığı keselerdir. Geçmişte feracelerin, göğüslüklerin, bel kuşaklarının içinde saklanmış, kemere tutturularak veya entari, cüppe, çakşır ceplerinde korunmuştur (Sarıoğlu ve Kayadibi, 2003: 17).

Mühür Keseleri: Para keseleri şeklinde olup daha küçük boyuttadır. Kişinin isminin yazıldığı bu mühürler kuşak içinde veya boyna asılarak korunmuştur. Padişahın vekâletini verdiği altın mühürler, som altından sırma bağcıkla atlas kumaştan yapılmış keselerde, vezirler tarafından ince bir kolonla daima boyunlarında asılı taşınmıştır (Sarıoğlu ve Kayadibi, 2003: 17).

Tütün Keseleri: Dikdörtgen biçiminde kumaştan veya örülerek yapılan içi astarlanan keselerdir. Çarşıda yapılanların çoğunluğu para keseleri gibi yarım oval biçimindedir (Özbel, 1949:8).

Para Keseleri: Üst kısmı düz olup belli bir kavisle daralan yarım oval şeklinde genellikle örülerek yapılan keselerdir. Kandil biçimli bu keselerin düz olan ağız kısımları kordonla büzdürülerek kullanılmakta, kordonun uçlarında püskül vb. süsler görülmektedir (Kayadibi, 2001: 33). Kadın keseleri daha küçük, erkek para keseleri irice bir el boyunda olup, kibar erkekler biri altın, diğeri gümüş ve bakır ufaklık para için iki para kesesi taşımışlardır (Koçu,1996: 155).

Saat Keseleri: Erkek cep saatleri, koyunda ve kuşak içinde taşınmış olup değerli bir saat erkeğin süs eşyası olmuş, keseleri de bazen altın ve gümüş tellerle işlenmiştir (Koçu,1996: 156). Saat keseleri çoğunlukla daire şeklinde iki parçanın arada saatin girebileceği büyüklükte bir boşluk bırakılarak birleştirilmesinden oluşmaktadır. Ağız kısmı ise uçları püsküllerle süslü kordonlar ile büzülmektedir (Özbel, 1949:7).

Keseler; kullanım amacına uygun olarak kumaş, deri, iplik, boncuk gibi gereçler ile çoğunlukla kumaş ve deri üzerine uygulanan dival işi, fermene (kordon tutturma) gibi işlemelerin yanında, dokuma ve örgü tekniklerinde yapılmışlardır. Keselerin beş şiş, iğne ve tığ gibi araçlar kullanılarak sim, sırma, kılaptan, ipek ve pamuk vb. ipliklerle örüldüğü bilinmektedir.

Keselerin tığ ile örülmüş olanlarına sıklıkla rastlanmakta olup, iğne örgülerine nazaran tığ ile örülen keselerin daha sağlam, motif ve desen konusunda daha zengin ve elverişli bir tekniğe sahip olduğu görülmektedir. Genellikle pembenin çeşitli tonları, sarı sim, yeşil, kırmızı, krem, bej ve hafif gri gibi renk tonlarının kullanıldığı görülmektedir (Pirinççi, 1989: 74–75). Fotoğraf 1'de çoğunluğu tığ ile sarı sim, yeşil, pembe ve bej renklerde örülmüş saat, para, tarak ve mühür keseleri görülmektedir.

Fotoğraf 1: Giysi ile İlgili Keseler (Ankara Etnografya Müzesi)

Bu keseler çoğunlukla çift ilmek (sık ilmek), üçlü ilmek ve yay şeklinde file teknikleri ile üretilmişlerdir (Kayadibi, 2001: 66; Ortaç, 2007: 20). Tığ ile örülmüş keselerde motiflerin belli bir kurala göre düzenlendiği görülmektedir. Kesenin dibe yakın yerinde baklava dilimi şeklindeki motife " badem" denilmekte, bademin üzerinde ve ağıza yakın kısmında görülen iki su keseyi süslemekte ve "kuşak" olarak bilinmekte, kuşakların arasında kalan kısım da "göbek" olarak isimlendirilmektedir (Köylüoğlu, 1988: 60). Şekil 1'de kesenin bölümleri sunulmaktadır.

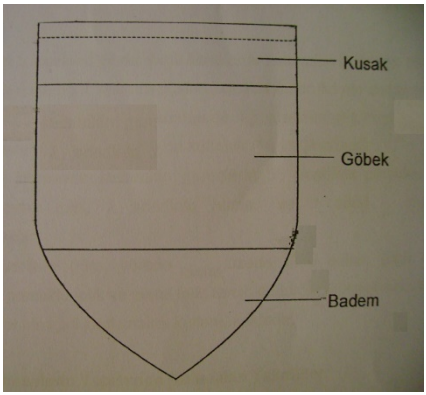

Şekil: 1. Kese Bölümleri (Kayadibi, 2001: 56)

1. GEREDE KESELERİ

Gerede'de görülen ve araştırmaya konu olan keseler, giysi ile ilgili olarak para, tütün ve saat keseleri olup tığ kullanılarak çeşitli teknikler ile örülmüşlerdir. İncelemeye alınan keselerden birisi para, mühür ve saat kesesinden oluşan üçlü takım keselerdir. Diğer beş adet kese para kesesi olup birkaç renk kullanılarak pamuk ipliğinden örülmüştür. Para keseleri eski Türk motifleri ile oluşturulan kompozisyonlara göre örülmüştür. Ancak kaynak kişilerin verdikleri bilgilere göre uzun yıllar kullanılmaktan ve uygunsuz biçimde temizlenmelerinden dolayı renklerde solma görülmektedir. Ayrıca bağcık uçlarında bazı süs motiflerinin de eksikliği mevcuttur.

2.1 Üçlü Takım Kese: Koleksiyon sahibinden alınan bilgi doğrultusunda; yarım oval biçimli büyük kese para, aynı formda bir küçüğü mühür kesesi ve daire şeklinde olanı, saat kesesi olarak kullanılmıştır. 100 yıllık olduğu belirtilen altın ve gümüş rengi sırma ipliklerle örülen keseler fotoğraf 2'de verilmektedir.

Fotoğraf 2: Üçlü Takım Kese

2.1.1 Para Kesesi: 9,5 cm. eninde 12 cm boyunda olup, örülmeye kaide kısmından başlanmış, artırmalar ile tüm çevresi dönülerek tek yönlü örülmüştür. Arada gümüş renkte iplik ile iki sıra zik zak oluşturularak örgü sonlandırıldıktan sonra, yeniden altın rengi iplik ile ilmekler alınmış, artırmalarla zincir çekilerek ajur, çift ve üçlü ilmeklerle iki rengin sıra ile kullanımı ile keseye çizgili bir görünüm verilmiştir. Tırabzanlar üzerine örümcek tekniğinde yapılan oya ile kesenin ağız kısmı temizlenerek örgü sonlandırılmıştır. Uçları üç boyutlu çiçek motifleri ve kozalarla (örgünün içine pamuk doldurulmuş top) süslü zincir çekilerek yapılmış bağcık, tırabzanların arasından geçirilerek kesenin ağzını büzmektedir. Bağcık uçları ve kesenin alt kısmı aynı motifle süslenmiştir. Dört yapraklı iki adet çiçek motifi, kese üzerinde arada boşluk bırakılarak alt alta yerleştirilerek süsleme tamamlanmıştır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Üçlü Takım Para Kesesi ve Detayı

2.1.2 Mühür Kesesi: Para kesesi ile aynı iplik ve tekniklerde örülmüş, aynı süslemeler yapılmış ve bozuk para kesesi olarak kullanılmıştır. Bu nedenle 6x6 cm boyutlarında olup diğer keseye göre küçük hazırlanmıştır. Para kesesinde olduğu gibi kaidesinde zik zak biçimli formun dilimli ve yaprak şeklinde dışa açıldığı dikkati çekmektedir. Bağcığında koza kullanılmadığı, sadece çiçek ile yetinildiği ve bağcığın geçirildiği tırabzan üzerinde oya kullanıldığı gözlenmektedir. Yüzeyin küçük olması nedeniyle kesenin orta kısmına dört yapraklı tek çiçek motifi yerleştirildiği düşünülmektedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4: Üçlü Takım Mühür Kesesi

2.1.3 Saat Kesesi: 5,5 cm çapında daire biçimindedir. Örgüye orta kısmından altın renginde iplikle dört yapraklı çiçek motifi ile başlanmış, çift ilmek tekniğinde iki rengin sıra ile dönüşümünden oluşturulmuştur. Ağız için 1/3 kısmı açık bırakılarak, kordonun geçebilmesi için tırabzan örüldüğü gözlenmektedir. İki parçanın birleştirilmesi ve süslenmesi, üzerindeki oya ile sağlanmıştır. Kesenin iki yüzü de aynı görünüme sahiptir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5: Üçlü Takım Saat Kesesi ve Detayı

2.2 Para Kesesi-1: Alt (kaide) kısımdan başlanarak çift ilmek tekniğinde 9,5x13,5 cm boyutlarında her sırada artırılarak örülmüş krem, gri, kırmızı, sarı, mor ve yeşil renkler ile geometrik formda bezenmiştir. Kesenin kaidesi badem motifleri çevrilmiş bademin üzerindeki kuşak su şeklinde kaydırmalı eksende devam eden dikdörtgen formlar ile oluşturulmuştur. Bağcık geçirilerek ağız kısmının büzülerek kapanmasını sağlamak için iki sıra tırabzan örülerek üzeri piko oya ile tamamlanmıştır. Ancak üzerinde bağcık görülmemektedir. Kaide ucu mor oyalı sarı renk çiçek motifi ile süslenmiştir. (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6: Desenli Para Kesesi-1

2.3 Para Kesesi-2: Krem, kahve ve sarı renkler kullanılarak 9,5x12,5 cm boyutlarında çift ilmek tekniğinde örülmüş bir kesedir. Kaide kısmını badem motifleri süslemekte, göbek bölümünde sıralı devam eden ibrik motiflerinin geometrik formda belli aralıklarla sıralandığı göze çarpmaktadır. Göbeğin alt ve üstündeki kuşaklarda krem ve sarı renkli sıralı düzende geometrik form görülmektedir. Ağız kısmına iki sıra tırabzan örülerek, oya ile sonlandırılmıştır. Bu keseninde bağcığı bulunmamakta ve kaidesi üç boyutlu çiçek motifi ile süslenmiştir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7: Desenli Para Kesesi-2

2.4 Para Kesesi-3: Fotoğraf 8'de görülen kesede sarı, pembe, açık yeşil ve kahve renkleri kullanılmış ancak özellikle pembe ve yeşil renklerin solduğu gözlenmektedir. Kaidesi diğer iki kesede olduğu gibi badem motifleri ile oluşturulmuştur. Kompozisyon, kenarları zik zak ilerleyen yatay üç bordür üzerine kurulan motiflerle bezenmiştir. Motif belli aralıklarla tekrarlanmakta, alt ve üst bordürde pembe renk üzerinde kahve, orta bordürde; yeşil renk üzerine pembe renkle bezendiği ve ortalarında sarı renk bulunduğu görülmektedir. Ağız kısmında bağcık geçişini sağlamak için bir sıra tırabzan örülerek, üzeri piko oya ile tamamlanmıştır. Kaide ucunun, kesede ve kordon ucunda olduğu gibi, çift ilmek ile yapılarak, bir sıra tırabzan ilmek üzerine piko oya ile tamamlanmakta ve üç boyutlu hazırlandığı dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 8: Desenli Para Kesesi–3

2.5 Para Kesesi-4: 10,5 x13,5 cm boyutlarında kırmızı, hardal, petrol mavisi ve siyah renkler kullanılarak çift ilmek tekniğinde örülmüştür. Desen, kesenin göbek (orta) kısmında aynı eksende tekrar eden gül ve yaprak motifleriyle, kaide kısmında ise yine tam tekrar düzeninde sümbül çiçekleri ile oluşturulmuştur. Kesenin ağız kısmı tırabzan örgü üzerine yapılan oya ile temizlenmiş, ağızdan geçen bağcık ucunun kozayla, kaide ucunun ise püskül ile süslendiği gözlenmektedir. Bağcığın diğer ucunda koza bulunmamaktadır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Desenli Para Kesesi–4

2.6 Para Kesesi-5: Zemini **e**flatun, deseni bej renklerinde olan bu örnek, çift ilmek tekniğinde yapılmış ve geometrik bezemeler ile desen oluşturulmuştur. Motifler kuşağa kadar dört sıra olup, sonuncu sırada küçültüldüğü dikkati çekmektedir. Ağız çevresinde tırabzan örgünün üzerine diğer keselerde olduğu gibi oya yapılmıştır. Kesenin alt kısmını ve bükülerek yapılan bağcığın uçlarını üç boyutlu çiçek motifleri süslemiştir (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10: Desenli Para Kesesi–5

2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bolu ili Gerede ilçesinde incelenen keselerin, giysi üzerinde taşınan kese gurubundan olduğu belirlenmiş ve kaynak kişiler tarafından da doğrulanmıştır. Bu keselerden üç tanesi aynı iplikle örülmüş takım olup, bir para kesesi, bir mühür kesesi ve bir saat kesesinden oluşmaktadır. Saat kesesinin daire şeklinde iki parçadan örüldüğü, örgüye halka şeklinde ilmik ile başlanıldığı belirlenmiştir. Mühür ve para kesesi ise yarım oval şeklindedir. Diğer beş kese ise para kesesi olarak kullanılmıştır. Mühür ve para keseleri kaide kısmından başlanarak tek parça örülmüş ve onarım görmemiştir. Tüm keseler tığ ile örülmüştür.

Keselerde; çift ilmek (sık ilmek), üçlü ilmek, örümcek ve tırabzan örgü tekniklerinin uygulandığı, ortadan artırma ile genişletilerek biçimlendirildiği ve tek yönlü örüldüğü saptanmıştır.

Gereç olarak; üçlü takım kesede sırma iplik, diğerlerinde pamuk ipliği, renk olarak; altın, gümüş, krem, bej, gri, kırmızı, sarı, mor, kahve, pembe, açık yeşil, hardal, petrol mavisi ve siyah renklerin kullanıldığı saptanmıştır. Kaideleri çoğunlukla badem motifleri ile hazırlanmış, kompozisyon yatay bordürler üzerine belli aralıklarla tekrar eden geometrik, bitkisel ve nesneli motifler ile düzenlenmiştir. Geometrik bezemede; çoğunlukla zik zak, üçgen, kare, dikdörtgen ve baklava şeklinde formlar görülürken, nesneli bezemede; ibrik, bitkisel bezemede; yaprak, dal, gül ve sümbül gibi çiçek motifleri kullanılmıştır. Kese ağzını büzmek için, zincir çekildiği veya çoğunlukla ipliğin bükülerek kordon haline getirilerek uçlarına koza veya üç boyutlu çiçek motifleri eklenmiş, aynı motif kaide uçlarında da kullanılmıştır. Ağız kısımları örümcek, piko ve diğer oyalar ile temizlenerek süslenmiştir. Sonuç olarak; kişisel eşyaların korunması için teknolojinin getirdiği yeniliklere bağlı olarak önemli el sanatlarımızdan keselerin artık örülmediği ve çoğunluğunun kullanılmama ve yıpranma gerekçesi ile elden çıkartıldığı bilinmektedir. Çalışmaya konu olan keselerin ise kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda dolap ve sandıklarda saklandığı anlaşılmıştır. Eski geleneksel değerlerimizden olan tığ örgüsü keselerin yok olmaları bazı küçük önlemlerle engellenebilecektir.

* Gerede ilçesinde bulunan keselerin Gerede Kültür Merkezinde sergilenerek, halkın geçmişte keselerin günlük yaşamda kullanımı ve çeyiz geleneği içerisindeki yeri konusunda bilgilendirilmesi sağlanabilir.

* Ankara'ya bağlı Beypazarı ilçesi örneğinde olduğu gibi, restorasyonu yapılan bir konakta yaşayan müze kurularak Gerede'nin çeyiz geleneği içerisinde keselerin, sanal canlandırmalarla önem ve değeri ziyaretçilere aktarılabilir.

* Halk eğitim merkezinde kese yapımı ile ilgili kurslar açılarak keselerde kullanılan motiflerin bozulmadan yaşatılması sağlanarak, yozlaştırılmadan yeni motifler oluşturulabilir.

* Yürüyüş ve kayak sporlarının yapıldığı yerli ve yabancı turizme ev sahipliği yapan ilçede üretilen keselerin satışı ile aile ekonomisi desteklenebilir.

KAYNAKLAR

Kayadibi, Pakize, *Bursa Yöresinde Ve Müzesinde Bulunabilen Tığ Örgüsü Para, Saat Ve Tütün Keseleri Üzerine Bir Araştırma Ve Yeni Tasarımlar,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ulusal Tez Tarama Merkezi, Ankara. 2001.

Köylüoğlu, Neriman, *Edirne Müzesinde Bulunan Keseler,* Türk Etnografya, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını. S.XVIII, s.59-96. 1988.

Koçu, Reşad Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü,* İstanbul: Güncel Yayıncılık.1996.

Meydan Larousse*, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, c:7 İstanbul: Meydan Yayınevi.* 1990

Ortaç, H. Serpil, *Tığ Örücülüğünün Günümüzdeki Kullanım Alanları Ve Çağdaş Tasarımların Medyada Tanıtılmasının Önemi,* Motif, S:50, s. 20–21. 2007.

Ortaç, H. Serpil, *Türk El Sanatlarında Kese,* Motif, S:24, s. 20–22. 2001.

Özbel, Kenan, *Eski Türk keseleri,* El Sanatları VI: Kılavuz Kitapları, Ankara: Halkevleri Bürosu. 1949.

Piriççi, Alev, *Yitirdiğimiz Bir El Sanatı: Örme Keseler* Kültür ve Sanat, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1989.

Sarıoğlu, Halide ve Kayadibi Pakize, *Bursa Türk İslam Eserleri Müzesinde Bulunan İğne Örgüsü Keseler,* Motif, S: 34, s. 16–19. 2003.

Soysaldı, Aysen ve Kayadibi Pakize, *Süslemeli Kumaş Keseler,* Gazi Üniversitesi, 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, Ankara. 2008.

KAYNAK KİŞİLER

Nebahat DARENDE, Ev hanımı 2013, Gerede

Hale DARENDE, Gerede Kültür Merkezi Müdürü 2013, Gerede

Kamile YAVAŞLIOL, Ev hanımı, 2013, Gerede

Emine YAVAŞLIOL, Ev hanımı, 2013, Gerede

Makbule ERGÜN, Ev hanımı, 2013, Gerede

Nuray GÜZELCE, Ev hanımı, 2013, Gerede